

Мельнікова Т.В.

вчитель історії, правознавства та громадянської освіти,

Комунальний заклад освіти

«Навчально-виховний комплекс № 70

*«Середня загальноосвітня школа – дошкільний навчальний заклад
(ясла-садок)» Дніпровської міської ради*

УЧАСТЬ ДІТЕЙ У ПАРТИЗАНСЬКОМУ РУСІ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Гітлерівські загарбники розраховували, скориставшись раптовістю удару, жорстоким ставленням до мирного населення, зламати волю і здатність армії і народу чинити опір. Але вони прораховувалися і зустрілися з масовим героїзмом українського народу. Партизани і підпільники були людьми особливої відваги. В їхніх рядах боролись і діти. Юні підпільники і партизани дивували дорослих своєю мужністю, витримкою, неабиякою вигадивістю, жертвністю у боротьбі з гітлерівськими загарбниками, вірністю бойовим побратимам, взаємовиручкою. І все ж вони залишалися дітьми. І часто через свою поспішність, недосвідченість потрапляли до рук підступного ворога і гинули. Скільки юних месників було у партизанських загонах і підпіллі достеменно невідомо. Дослідники подають дані – більше трьох з половиною тисяч підлітків.

Вони були членами підпільних організацій і груп, бійцями партизанських загонів, ставали учасниками спонтанних форм руху опору, всіляко сприяли допомозі військам.

Як правило, вони виконували рутинну і небезпечну підпільну роботу, а в партизанських загонах служили зв'язковими, розвідниками, бійцями господарських підрозділів, забезпечували облаштування побуту партизанів [1, с. 14].

Більшість дівчаток і хлопчиків ще на початку війни мріяли потрапити на фронт і стати в ряди захисників Батьківщини. Проте підліткам, яким не минуло сімнадцяти років, категорично заборонялося з'являтися поблизу лінії фронту. Не зважаючи на це, дівчатка і хлопчики долали всі перепони, вдавалися до найрізноманітніших хитрощів, щоб потрапити на фронт [2, с. 11].

Війна брала свою криваву данину, і не одне юне життя обірвалося в ході боротьби з окупантами. Про це свідчать численні факти загибелі юних підпільників та партизан на території України.

Декілька подвигів дітей-партизан пропоную вашій увазі.

В історії назавжди залишиться ім'я Володі Саморухи, уродженця села Коритні, що на Монастирищині.

13-річний Володя був членом місцевої підпільної організації, керівництво якої послало його на Рівненщину для налагодження зв'язків із партизанським загonom Дмитра Медведєва. Юний зв'язковий здолав понад 500 км небезпечного шляху. Він став бійцем партизанського загону Д. Медведєва і, як засвідчують спогади командира, проявив неабиякий героїзм.

За подвиги юного месника було нагороджено орденом Червоної Зірки і медаллю «Партизану Вітчизняної війни» I ступеня [4, с. 34].

До складу розвідувально-диверсійної групи «Миколаївський центр» увійшла й підпільна група Анатолія Палагнюка (псевдонім Володимира Івановича Андрєєва). До її складу увійшли і миколаївські школярі Шура Кобер і Вітя Хоменко. Становище в групі ускладнювалося, не вистачало зброї, вийшов з ладу радіопередавач. Встановлення зв'язку з Центром було доручено Шурі і Віті. Двоє підлітків з торбинками за плечима мали подолати далекий та нелегкий шлях у розпал війни: Миколаїв – Луганськ – Ростов – Краснодар – лінія фронту – Москва. Вони добирались попутними машинами, возами, інколи потягами, але найбільше – пішки. По ворожих тилах хлопці пройшли понад 1000 км і 17 серпня 1942 року Віктор і Олександр підійшли до річки Кубань поблизу Краснодара. Вночі на старому рибальському човні перепливли річку і незабаром опинилися серед червоноармійців, які негайно доставили зв'язкових до штабу [3, с. 9].

Після виконання завдання та навчання на короткострокових розвідувальних курсах, 9 жовтня 1942 року, вони були висаджені парашутним десантом поблизу Миколаєва (с. Себіно). Повернувшись в рідне місто, хлопці приступили до виконання нових завдань. Невдовзі вони були заарештовані нацистами. Десять днів гестапівці жорстоко катували дітей, але нічого від них не дізналися. 5 грудня 1942 року юні патріоти в числі інших підпільників були страчені нацистами на Базарній площі [3, с. 10].

Батьківщина високо оцінила подвиг героїв: Шура Кобер і Вітя Хоменко нагороджені (посмертно) орденами Вітчизняної війни I ступеня «...за мужність та відвагу, проявлені у боротьбі проти німецько-

фашистських загарбників під час Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр». На вулиці адмірала Макарова знаходиться Піонерський сквер. На центральній алеї 5 листопада 1959 року встановлено пам'ятник героям-розвідникам Шурі Коберу і Віті Хоменку. Його споруджено на кошти, одержані за зібраний школярами України металобрухт. На честь героїв названа міська дитяча бібліотека [3, с. 12].

Розвідниками Чигиринського партизанського загону під командуванням П.А. Дубового були підлітки: Коля Печененко, Вася Хільченко й Толя Ткачук.

Восени 1943 року, під час чергової розвідки, Толю Ткачука було вбито, а Колю Печененка й Васю Хільченка схопили карателі. Васі вдалося втекти, Колю ж гестапівці, прагнучи вибити з нього відомості про партизанський загін, піддали жорстоким тортурам, але юний патріот не видав військової таємниці. Партизани зуміли визволити Колю Печененка з нацистської катівні й урятували його від неминучої смерті. Пізніше він став вихованцем 155-ї армійської бригади. За мужність у боях Колю Печененка було нагороджено орденом Червоної Зірки й медаллю «За відвагу» [1, с. 45].

Відомий український поет, автор загальновідомої пісні «Степом, степом» Микола Негода 14-річним хлопчиком прийшов у Чигиринський загін П.А. Дубового.

Його літературний хист, котрий ще до війни помітив сам П.Г. Тичина, став у пригоді, коли випускали партизанську газету «На бойовому посту». Її редактором був Коля Негода [2, с. 19].

Також бійцем партизанського загону була і 15-річна Валя Загуба.

Разом зі своєю мамою вона виконувала скромну, на перший погляд, проте не менш важливу роботу – випікала смачні буханці для партизанів. Від утоми в неї підкошувалися ноги й темніло в очах, та Валя не залишала свій гарячий цех, бо знала, що без його продукції не буде й бойових успіхів.

Командування загону нагородило дівчинку медаллю «За бойові заслуги» [4, с. 54].

Серед дітей – партизанів були також і неповнолітні: Ваня Назаренко, Аня Балох, Петя Костенко, Боря Борженко, Ізосім Торжкін та ін. Вони виконували обов'язки зв'язкових, розвідників, облаштовували партизанський побут.

12-річна Аня Резниченко була зв'язковою партизанського загону ім. Щорса, який діяв на Лисянщині.

Мужня дівчинка, ризикуючи своїм юним життям, була надійним «містком» для зв'язку лисянських партизанів [2, с. 24].

Наймолодшим членом підпільного «Комітету – 103», що діяв у Надроссі, був 14-річний Петя Нікітін. Хлопчику доручали відповідальні завдання, які він з успіхом виконував: розклеював листівки, псував лінії ворожого зв'язку, попереджував молодь про чергові відправки невольників у Німеччину. Влітку 1943 р. Петю заарештували окупанти. Він загинув у гестапівських застінках як герой [2, с. 27].

Діти і підлітки демонстрували беззавітну мужність, а часом і здатність до самопожертви.

Наймолодшим членом підпільної організації на Уманщині був Вася Демидюк. 29 листопада 1943 р., під час виконання чергового завдання, Вася, натрапив на засідку. Підпустивши до себе поближче карателів, він підірвав гранату і героїськи загинув, знищивши кілька ворогів [1, с. 34].

Чимало підлітків були бійцями партизанського з'єднання «Рудого» (командир – В.К. Щедров), яке діяло на території Канівського та Корсунь-Шевченківського районів.

Серед них: Мишко Гончаренко, Вітя Гоненко, Яша Яремчук, Льоня Литвиненко, Сергійко Мачульський, Жора Дударенко та ін. Цим юним месникам було всього по 14-15 років [2, с. 27].

Передсмертна записка юного одеського підпільника Яші Гордієнка, який був закатований фашистами у 1942 р.

«Дорогі батьки! Пишу вам останню свою записку. Помилування не чекаю... На слідстві я тримався спокійно... Протягом чотирьох з половиною годин били тричі. Били гумою, грабовою палицею, залізною палицею по жилах. Після цього я погано чую. Ті, хто був у моїй групі, зараз на волі. Ніякі тортури не примусили назвати їхні прізвища. Я не боюся смерті, помру, як належить патріоту Батьківщини. Перемога буде за нами. Яша» [4, с. 45].

Юні месники мужньо переносили разом із дорослими незручності і випробування суворого партизанського побуту. Жити доводилось у куренях, влаштованих з гілок і трави, інколи робили землянки.

Але далеко не всі партизанські формування мали навіть такі скромні умови. Поряд з холодом постійно дошкуляв і голод, не говорячи вже про смертельну небезпеку, яка чатувала на кожному кроці

В роки Другої світової війни всього загинуло 13 млн дітей. У всі часи, в усіх війнах були вбиті і полонені, але в жодній війні так не страждали діти.

На окупованих територіях вони терпіли голод, приниження, жорстке поводження гітлерівців. Вони брали на свої худенькі плечі турботу про старих і ще менших за себе, понад свої сили працювали в полі, допомагали в домашньому господарстві. А коли траплялася нагода, ризикуючи життям, рятували поранених бійців та партизанів, ділилися останнім крайцем хліба [4, с. 65].

Отже, великі подвиги творили юнці в роки війни. Багато дітей удостоєні високих урядових нагород. Але найбільша нагорода для них це наша пам'ять. Доки ми їх пам'ятаємо, вони живуть в наших серцях, адже вони загинули, щоб ми жили. Ось так боролися з окупантами діти, втрачаючи життя на його світанні.

Список використаних джерел:

1. Загайна Н. В. В роки війни вони були дітьми : (про дітей України в роки Німецько-радянської війни) : рек. бібліогр. покажч. для учнів 7-9 кл. / Нац. б-ка України для дітей ; авт.-уклад. Н. В. Загайна. – Київ, 2014. – 56 с.
2. Маленькі герої Великої війни : біобібліографічний покажчик / уклад. Т. І. Бурятова. – Суми, 2010. – 32 с., портр.
3. Петраш О. П. Пам'ятник піонерам-розвідникам / О. П. Петраш. – Одеса : Маяк, 1974. – 20 с. : фот.
4. Ташлай Л. Б. Війна і діти : [істор.-докум. вид.] / Л. Б. Ташлай. – Миколаїв : Вид-во Ірини Гудим, 2014. – 76 с. : іл.